

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА**

II МЕДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Декан II медичного факультету
Олександр КОЗЛОВ**

ПРОГРАМА

**циклу вторинної лікарської спеціалізації
за спеціальністю «Гастроентерологія»**

**(для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох
років за цією спеціальністю)**

Програма циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. 22 червня 2026 року. – 33 стор.

Керівник програми:

ПЕРЕСИПКІНА Тетяна Валентинівна, завідувач кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету, доктор медичних наук, професор.

Розробники програми:

БРИНЗА Марія Сергіївна, доцент ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету, кандидат медичних наук, доцент;

ЗЛАТКІНА Віра Владиславівна, професор ЗВО кафедри внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики II медичного факультету, доктор медичних наук, професор.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю, розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії II медичного факультету, протокол № 11 від 15.06.2026 р.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради II медичного факультету, протокол № 12 від 17.06.2026 р.

Програму циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю, розглянуто та затверджено на засіданні Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, протокол № ... від 26.06.2026 р.

Термін дії програми циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю, – **5 років** з моменту затвердження Вченою радою Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

ПЕРЕДМОВА

Безперервний професійний розвиток працівників сфери охорони здоров'я (далі – **безперервний професійний розвиток, БПР**) – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей працівників сфери охорони здоров'я, що дає їм змогу підтримувати або підвищувати рівень професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я.

Працівники сфери охорони здоров'я зобов'язані здійснювати БПР після:

- ✓ отримання документа про вищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 225 «Медична психологія», 228 «Педіатрія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату лікаря-спеціаліста;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 227 «Терапія та реабілітація», 229 «Громадське здоров'я» галузі знань 22 «Охорона здоров'я»;
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» та сертифікату фармацевта / провізора-спеціаліста;
- ✓ отримання документа про вищу освіту, проходження післядипломної спеціалізації та отримання сертифікату спеціаліста за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України (далі – МОЗ);
- ✓ отримання документу про вищу освіту за спеціальностями згідно з номенклатурою спеціальностей, затвердженою МОЗ;
- ✓ отримання документа про фахову передвищу освіту за спеціальностями 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 223 «Медсестринство», 224 «Технології медичної діагностики та лікування», 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Провайдером заходів БПР є **Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна** (далі – Університет), а безпосередню координацію роботи у сфері післядипломної медичної освіти та БПР працівників сфери охорони здоров'я на II медичному факультеті здійснює **Центр післядипломної медичної освіти** (далі – ЦПМО), який керується у своїй діяльності наступними **нормативно-правовими актами**:

- ✓ [Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджене постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я» від 14.07.2021 р. № 725;
- ✓ [Порядок проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями» від 25.07.2023 р. № 1347;
- ✓ [Перелік циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112;
- ✓ [Порядком проведення атестації лікарів](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960;

- ✓ [Технічного регламенту роботи системи](#), затвердженого наказом Державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при Міністерстві охорони здоров'я України» від 08.06.2022 р. № 01-03/14 та погодженого листом Міністерства охорони здоров'я України від 07.06.2022 р. № 22-04/12786/2-22;
- ✓ [Випуску 78 «Охорона здоров'я» Довідника кваліфікаційних характеристик професій](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117, та вимог [професійних стандартів](#) працівників сфери охорони здоров'я (за наявності);
- ✓ низкою інших нормативно-правових документів ([Закон України про освіту](#); [Закон України про вищу освіту](#); [Закон України про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення](#); [Основи законодавства України про охорону здоров'я](#); [Закон України про систему громадського здоров'я](#); Порядок підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу, затверджений [постановою Кабінету міністрів України від 21.11.2012 р. № 1115](#); Положення про навчально-тренувальний відділ (центр) підготовки з надання медичної допомоги в екстремальних ситуаціях, затверджене [наказом Міністерства охорони здоров'я України від 02.03.2009 р. № 132](#); Стратегія людського розвитку, затверджена [Указом Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021](#) тощо);
- ✓ План освітніх заходів у сфері післядипломної медичної освіти та безперервного професійного розвитку працівників сфери охорони здоров'я, Статут, Положення про організацію освітнього процесу, Перелік платних освітніх та інших послуг, Стратегія розвитку, Правила внутрішнього розпорядку та інших регламентуючих документів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Цикли вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводяться з метою присвоєння / підтвердження звання лікаря-спеціаліста за результатами атестації слухачів освітнього заходу на визначення рівня знань та практичних навичок. **Присвоєння звання лікаря-спеціаліста** відповідної лікарської спеціальності проводиться слухачу циклу спеціалізації, який вперше отримує цю спеціальність. **Підтвердження звання лікаря-спеціаліста** проводиться для лікарів, які вже мають цю лікарську спеціальність, але не працювали за нею більше 3-х років поспіль або з перервами. Цикли вторинної лікарської спеціалізації проводяться для відновлення права на професійну діяльність працівників сфери охорони здоров'я, які **своєчасно не пройшли атестацію або яким відмовлено в атестації** на присвоєння чи підтвердження професійної кваліфікації / рівня професійної кваліфікації за відповідною спеціальністю.

Лікарі, які своєчасно не пройшли атестацію на кваліфікаційну категорію, або яким відмовлено в атестації на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії, не можуть займатися лікарською діяльністю за цією спеціальністю без попереднього проходження **стажування**. Процедури направлення, зарахування, навчання та атестації лікарів, які проходять стажування, регламентовано Порядком проведення атестації лікарів, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 р. № 1752 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.10.2021 р. за № 1338/36960.

Зарахування на цикли вторинної лікарської спеціалізації та стажування проводиться наказом по університету на підставі заяви особи, яка бажає навчатися на циклі спеціалізації / стажуванні. До зарахування особи, які бажають зарахуватися на цикл, мають надати повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;

- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Тривалість циклів вторинної лікарської спеціалізації регламентується [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347. Для вступників на цикли вторинної лікарської спеціалізації, яким заплановано присвоєння звання лікаря-спеціаліста, для деяких циклів спеціалізації діють обмеження у розрізі наявної на час зарахування лікарської спеціальності, а для кожного циклу вторинної лікарської спеціалізації вище згаданим наказом регламентований можливий **контингент вступників**. **Тривалість стажування** встановлюється рішенням комісії з тестування, яке проводиться не пізніше ніж за 14 днів до початку стажування, при закладі вищої освіти та становить від 1 до 6 місяців.

Навчання на циклах вторинної лікарської спеціалізації / стажування проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених сертифікатною освітньою програмою, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу наказом по університету. За результатами атестації лікар отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу вторинної лікарської спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копії диплому, сертифікату (-ів) лікаря-спеціаліста, свідоцтва (-в) про присвоєння кваліфікаційної категорії.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування лікарю **присвоюється або підтверджується** звання лікаря-спеціаліста. У разі недостатнього рівню підготовки, наявності такого рівню володіння сучасними методами профілактики, діагностики, лікування і реабілітації, що може призвести до погіршення стану пацієнта або його смерті, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання лікаря-спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит лікар отримує довідку про те, що прослухав цикл спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Цикли спеціалізації для професіоналів у галузі охорони здоров'я та для професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в системі охорони здоров'я, проводяться з метою **присвоєння або підтвердження звання спеціаліста.** Процедура провадження циклів регламентується [Порядком проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650, а перелік спеціальностей професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я, тривалість циклів спеціалізації та вимоги до контингенту слухачів встановлюються [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112.

Зарахування на цикли спеціалізації / стажування проводиться наказом по університету. До зарахування **особи, які бажають зарахуватися на цикл / стажування, мають надати** повний перелік документів, укласти договір про надання платної освітньої послуги, заповнити **електронну особову картку слухача** (створюється фахівцями Центру на платформі Google), яка містить наступні дані:

- ✓ назва циклу;
- ✓ прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), дату народження слухача;
- ✓ найменування закладу вищої освіти, рік його закінчення, спеціальність;
- ✓ відомості про диплом, дата та номер диплому, дата видачі;
- ✓ посада та місце працевлаштування, населений пункт, область;
- ✓ науковий ступінь, вчене звання (за наявності).

Навчання на циклах спеціалізації / стажуванні проводиться **в очній, дистанційній та/або змішаній формі** за умови забезпечення опанування слухачами повного переліку теоретичних знань та практичних навичок, передбачених програмою циклу / стажування, та передбачає теоретичну підготовку та відпрацювання практичних навичок.

Атестацію на визначення рівня знань та практичних навичок проводить **атестаційна комісія** у складі з трьох досвідчених науково-педагогічних працівників відповідної Каразінської школи післядипломної медичної освіти. **Склад комісії** затверджується на початку циклу / стажування наказом по університету. За результатами атестації слухач отримує **сертифікат**, форма якого затверджена додатком 2 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650.

За проходження циклів спеціалізації / стажування слухачам **нараховується 30 балів БПР за 1 місяць** навчання, але не більше мінімальної кількості балів, яка має бути підтверджена за річний період.

Не менше ніж за 5 днів до засідання атестаційної комісії слухач циклу спеціалізації / стажування подає комісії **наступні документи**:

- ✓ заява;
- ✓ атестаційний листок за формою, встановленою додатком 3 до [Порядку проведення атестації працівників сфери охорони здоров'я](#), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.04.2025 р. № 650;
- ✓ копія диплому.

Рішенням атестаційної комісії у разі достатнього рівню володіння теоретичними знаннями та практичними навичками за спеціальністю циклу / стажування слухачу **присвоюється або підтверджується** звання спеціаліста. У разі недостатнього рівню

підготовки, рішенням комісії лікарю **відмовляють у присвоєнні / підтвердженні** звання спеціаліста (в такому разі у відповідь на запит слухач отримує довідку про те, що прослухав цикл спеціалізації / стажування, але не був атестований). **Протокол атестації** затверджується наказом по університету в 10-денний термін.

Програми циклів спеціалізації / стажування повинні відповідати принципам доказової медицини, галузевим стандартам у сфері охорони здоров'я та вимогам до кваліфікаційних характеристик працівників охорони здоров'я. Програма включає:

- ✓ опис цільової аудиторії;
- ✓ мету заходу;
- ✓ перелік компетентностей, що набуваються або вдосконалюються;
- ✓ опис структури заходу та загальний обсяг навчального навантаження;
- ✓ форми і методи організації та проведення заходу;
- ✓ матеріально-технічне забезпечення заходу;
- ✓ форми підсумкового контролю.

Програми розробляються кафедрами II медичного факультету та/або Каразінськими школами післядипломної освіти та затверджуються на період дії програми у встановленому порядку.

Обсяг навчальної роботи для циклів спеціалізації встановлюється із розрахунку 6 академічних годин на день аудиторної роботи (66,7%) та 3 академічних години на день самостійної роботи (33,3%), що при 5-денному навчальному тижні складає (5 днів на тиждень по 6 годин – 30 годин; 4 тижні в місяці по 30 годин – 120 годин на місяць):

Тривалість заходу	Академічні години			Кількість кредитів ECTS
	Аудиторні	Самостійна робота	Загалом	
1 місяць	120	60	180	6,0
2 місяці	240	120	360	12,0
3 місяці	360	180	540	18,0
4 місяці	480	240	720	24,0
5 місяців	600	300	900	30,0
6 місяців	720	360	1080	36,0
9 місяців	1080	540	1620	54,0

Навчальна робота під час циклів спеціалізації / стажування реалізується Каразінськими школами післядипломної медичної освіти у вигляді наступних **форм навчальної діяльності**:

- ✓ **лекційні заняття** є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу;
- ✓ **практичні заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань з використанням симуляційних технологій навчання, технологій «віртуальний пацієнт» та роботи в умовах, максимально наближених до реальної клінічної практики, включаючи проведення вхідного контролю знань, вмінь та навичок, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю здобувачів освіти, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання;
- ✓ **семінарські заняття** є формою навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих здобувачі освіти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів), а викладач оцінює підготовлені виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо;
- ✓ **тренінг** – активна, групова форма навчання, спрямована на розвиток певних навичок, знань, умінь та компетенцій, який відрізняється від традиційних методів навчання, таких як лекції,

орієнтацією на практичну діяльність, взаємодію учасників та рефлексію. В ході тренінгу слухачі в невеликих групах активно долучаються до процесу навчання, основна увага приділяється обміну досвідом, взаємонавчанню, розвитку конкретних навичок з використанням інтерактивних методів навчання (рольові ігри, дискусії, дебати, мозкові штурми, робота в групах тощо) на тлі зворотного зв'язку від викладача заходу;

- ✓ **дискусії** – це діалоговий процес обміну думками, аргументами та позиціями з певної проблеми, що сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку критичного мислення, навичок аргументації та співпраці між учасниками. Цей метод допомагає поглибити знання, виявити різні точки зору, навчитися слухати співрозмовника та відстоювати власну думку в атмосфері довіри та взаємоповаги;
- ✓ **дебати** – це інтерактивна технологія, в якій команди слухачів аргументовано доводять свою позицію (тезу) та опонують аргументам суперників, а не безпосередньо один одному; це комплексна діяльність, яка сприяє розвитку критичного мислення, логічного мислення, навичок аргументації та ораторського мистецтва, а також формує громадянські якості, відповідальність та вміння працювати в команді;
- ✓ **симуляція** – метод навчання, що передбачає створення штучного середовища, яке імітує реальні умови з метою набуття слухачами практичних навичок та знань шляхом взаємодії з цим середовищем. Симуляції можуть бути різних видів, включаючи комп'ютерні симуляції (віртуальний пацієнт, симулятор клініки та інше програмне забезпечення), ситуативне навчання (розробка сценаріїв та ситуацій, які вимагають прийняття слухачами рішень та дій, що імітують реальні умови) та навчання на основі сценаріїв (взаємодія з стандартизованими пацієнтами, симуляторами або обладнанням з метою виконання завдань, які імітують реальну професійну діяльність);
- ✓ **самостійна робота** є одним з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, при цьому навчальний час, відведений для самостійної роботи, становить не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу (вагомим компонентом підготовки лікаря-інтерна є самостійна позааудиторна робота, яка включає в тому числі роботу з періодичною науковою літературою, світовими базами медичних знань (сайти WHO, PubMed, ResearchGate та ін.), актуальними редакціями міжнародних та національних протоколів та стандартів надання медико-профілактичної допомоги тощо).

Методами організації та проведення циклів спеціалізації / стажування є:

- ✓ **метод прямих інструкцій** (direct instruction, **пояснювально-ілюстративний метод**) – структурований педагогічний підхід, в якому викладач чітко і ясно викладає матеріал, надаючи чіткі вказівки та отримує зворотній зв'язок. Цей метод передбачає систематичний підхід до навчання, де викладач керує процесом, а слухачі активно засвоюють теоретичні знання та опановують практичні навички через повторення та практику;
- ✓ **метод спроб і помилок** – форма навчання, заснована на багаторазовому повторенні дій з метою знаходження правильного рішення, при цьому слухач під наглядом і контролем викладача повторює спроби, помиляється та на основі аналізу помилок коригує свої дії, поки не досягне бажаного результату;
- ✓ **метод навчання через спостереження (навчання шляхом імітації)** – процес засвоєння теоретичного матеріалу та оволодіння практичними навичками слухачами за допомогою спостереження за викладачем та / або іншими слухачами, забезпечуючи при цьому додатковий розвиток когнітивних та соціальних якостей слухачів, та подальшим відтворенням слухачами продемонстрованих знань чи навичок;
- ✓ **ситуаційний аналіз (кейс-метод)** – інтерактивна техніка навчання, яка базується на аналізі конкретних, часто реальних, ситуацій для розвитку у слухачів навичок вирішення проблем, аналітичного мислення та прийняття рішень. Слухачі активно включаються у процес дослідження кейсу, аналізують ситуацію, виявляють проблеми, пропонують та оцінюють різні рішення;

- ✓ **лабораторний метод** – практичний метод навчання, який передбачає виконання слухачами певних завдань, дослідів або експериментів у спеціально обладнаній лабораторії з метою глибинного засвоєння теоретичного матеріалу та формування практичних навичок;
- ✓ **аналітичний метод** – процес розкладання цілого (складного) на частини (прості) для більш глибокого вивчення та розуміння кожної складової теми заходу. Метод передбачає аналіз окремих елементів, їх властивостей та взаємозв'язків із подальшим синтезом отриманих знань для цілісного сприйняття явища або поняття. Детальний аналіз частин теми заходу дозволяє слухачам виявляти взаємозалежності між простими фрагментами та формувати розуміння їх ролі у цілому;
- ✓ **синтетичний метод** – процес об'єднання невеликих фрагментів теми заходу або етапі виконання практичної навички в єдине ціле з метою формування узагальненого розуміння об'єкту вивчення та оволодіння практичною навичкою; метод часто використовується разом з аналітичним;
- ✓ **тренувальний метод** – система застосування практичних навичок шляхом цілеспрямованого, багаторазового повторення певних дій з метою досягнення автоматизації рухів або інших навчальних цілей. Тренувальні методи можуть включати вправи, імітацію, кругове тренування та інші форми, що спрямовані формування навички, удосконалення техніки та швидкості виконання тощо;
- ✓ **проблемний метод** – метод навчання, який передбачає створення умов для активної самостійної або частково самостійної пізнавальної діяльності слухачів шляхом розв'язання проблемних ситуацій. Замість прямої передачі знань, викладач створює проблемні ситуації, а слухачі самостійно або за допомогою викладача шукають шляхи їх вирішення, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку фахового мислення;
- ✓ **евристичний метод** використовується з метою поступового наближення слухачів до самостійного вирішення пізнавальних проблем, при цьому викладач розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, а слухачі здійснюють окремі кроки пошуку їх вирішення;
- ✓ **інші методи організації та проведення заходу.**

В програмі циклу спеціалізації / стажування обов'язково планується **поточне та підсумкове оцінювання** рівню підготовки слухачів. **Поточне оцінювання** проводиться викладачами на практичних та семінарських заняттях за результатами вивчення кожної теми. Результати оцінювання вносять в журнал реєстрації результатів навчання (журнал ведеться викладачами освітнього заходу). **Підсумкове оцінювання** проводиться для слухачів, які повністю виконали навчальний план підготовки та програму циклу / стажування у вигляді **атестації на визначення рівня знань та вмінь** з присвоєнням звання лікаря-спеціаліста / спеціаліста. Атестація на визначення рівня знань та вмінь слухачів циклів спеціалізації / стажування проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками** (виконання щонайменше трьох пакетів практичних завдань та ситуаційних задач із залученням симуляційного обладнання, стандартизованих пацієнтів тощо) та **співбесіди із спеціальності** (білети з трьома теоретичними питаннями відповідно до програми підготовки). Результати атестації оформлюються у вигляді **відомостей**, на підставі яких фахівець Центру формує **протоколи засідання атестаційної комісії**.

В програмах циклів спеціалізації / стажування обов'язково визначається **цільова аудиторія**, яка визначається контингентом слухачів з [наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними \(провізорськими\) спеціальностями»](#) від 25.07.2023 р. № 1347 для лікарів та [Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою](#), затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112 для професіоналів у галузі охорони здоров'я / професіоналів з вищою немедичною освітою, які працюють в сфері охорони здоров'я.

Порядок реєстрації слухачів на цикли спеціалізації / стажування описаний у відповідних документах, оприлюднених на сайті ІІ медичного факультету.

АНОТАЦІЯ

Програма циклу вторинної лікарської спеціалізації за спеціальністю «Гастроентерологія» для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю, забезпечує всебічну підготовку лікаря-спеціаліста з урахуванням вимог до кваліфікаційних характеристик професії, включає актуальні дані про можливості до самостійного ведення пацієнтів з гастроентерологічною патологією в умовах сучасної системи охорони здоров'я України.

Програма охоплює найактуальніші аспекти сучасної гастроентерології: ранню діагностику та диференціальну діагностику захворювань стравоходу, шлунка та дванадцятипалої кишки, підшлункової залози, печінки та жовчовивідних шляхів, тонкого і товстого кишечника, включаючи функціональні розлади, запальні захворювання кишечника, інфекційні ураження, метаболічно-асоційовані стани та онкологічну патологію органів травлення. Значна увага приділяється сучасним уявленням про роль кишкової мікробіоти, порушення моторики та імунних механізмів у розвитку гастроентерологічних захворювань.

Особливий акцент зроблено на веденні коморбідних пацієнтів, які становлять переважну частину контингенту в практиці лікарів загальної практики — сімейної медицини та терапевтів. Розглядаються питання поєднання гастроентерологічної патології з серцево-судинними, ендокринними, нефрологічними захворюваннями, а також особливості медикаментозної взаємодії та ризику поліпрагмазії.

Теоретичний компонент програми базується на принципах доказової медицини та ґрунтується на сучасних клінічних рекомендаціях провідних міжнародних професійних спільнот (ACG, EASL, ESGE, ECCO, WGO) та національних клінічних протоколах МОЗ України.

Слухачі отримують системні знання щодо сучасних алгоритмів діагностики, лікування та профілактики гастроентерологічних захворювань, включаючи використання інноваційних фармакологічних препаратів, ендоскопічних технологій, неінвазивних методів оцінки функції органів травлення та підходів персоналізованої медицини.

Практична складова програми спрямована на формування стійких клінічних компетентностей: проведення клінічного обстеження пацієнтів із захворюваннями органів травлення, інтерпретацію результатів лабораторних та інструментальних методів дослідження (ендоскопія, ультразвукова діагностика, функціональні тести), виконання базових клінічних маніпуляцій, складання індивідуалізованих планів лікування та динамічного спостереження. Навчання здійснюється, у тому числі, із використанням сучасної матеріально-технічної бази та симуляційних технологій, із залученням клінічних кейсів, що максимально наближені до реальної практики.

Опанування передбачених програмою знань, умінь і практичних навичок дозволяє слухачам суттєво підвищити якість надання гастроентерологічної допомоги на первинному рівні, забезпечити своєчасну діагностику, ефективну профілактику ускладнень, раціональне лікування пацієнтів із патологією органів травлення, а також оптимізувати маршрутизацію пацієнтів до спеціалізованих центрів та вузьких фахівців.

ОПИС ПРОГРАМИ

Загальна інформація		
Офіційна назва програми	Програма циклу вторинної лікарської спеціальності	«Гастроентерологія» для лікарів-

	гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю	
Структурний підрозділ	ІІ медичний факультет, Центр післядипломної медичної освіти, кафедра внутрішньої медицини, ультразвукової та променевої діагностики	
Обсяг програми	4-місячний захід: аудиторна робота – 480 академічних годин; самостійна робота – 240 академічних годин; загалом – 720 академічних годин, 24,0 кредитів ECTS	
Мова викладання	Українська	
Передумови навчання	Надання особою регламентованого переліку документів для реєстрації на освітній захід, укладання договору про надання освітньої послуги, відповідність рівню освіти та спеціальності цільовій аудиторії заходу, наявність первинної або вторинної лікарської спеціалізації відповідно до вимог до контингенту слухачів, встановленим Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими) спеціальностями, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.07.2023 р. № 1347 чи Переліком циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за спеціальностями професіоналів у галузі охорони здоров'я у закладах охорони здоров'я та професіоналів з вищою немедичною освітою, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.01.2024 р. № 112	
Мінімальна та максимальна кількість слухачів в групі	8-15 слухачів	
Форми навчання	Інституційна очна (денна або вечірня) форма навчання з обов'язковою особистою присутністю слухачів на місці проведення заходу; дистанційна з участю слухачів в режимі реального часу; змішана форма навчання (очна та дистанційна)	
Оцінка результатів навчання	Поточний контроль результатів навчання; атестація на визначення рівню знань та вмінь за результатами співбесіди за спеціальністю та іспиту з оволодіння практичними навичками з присвоєнням / підтвердженням звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста	
Інтернет-адреса місця постійного розміщення сертифікатної освітньої програми	Офіційний веб-сайт ІІ медичного факультету	
Мета програми		
Підвищення рівню фахової компетентності, теоретичної підготовки та оволодіння практичними навичками слухачами освітнього заходу з метою набуття ними кваліфікації спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу з виконанням вимог до кваліфікаційних характеристик відповідної професії відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій. Випуск 78. Охорона здоров'я, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2022 р. № 117 та відповідно до вимог професійних стандартів (у разі наявності)		

Загальні компетентності (ЗК), що вдосконалюються та/або набуваються:	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК2	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК4	Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності
ЗК5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
ЗК6	Здатність приймати обґрунтовані рішення
ЗК7	Здатність працювати в команді
ЗК8	Здатність до міжособистісної взаємодії
ЗК9	Здатність спілкуватись іноземною мовою
ЗК10	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
ЗК11	Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
ЗК12	Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
ЗК13	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
ЗК14	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК15	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
Фахові компетентності (ФК), що вдосконалюються та/або набуваються:	
ФК1	Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
ФК2	Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
ФК3	Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання
ФК4	Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК5	Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань
ФК6	Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань
ФК7	Здатність до діагностування невідкладних станів
ФК8	Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги
ФК9	Здатність до проведення лікувально-евакуаційних заходів
ФК10	Здатність до виконання медичних маніпуляцій
ФК11	Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої

	інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності
ФК12	Здатність до визначення тактики ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду. Навички консультування з питань планування сім'ї та підбору метода контрацепції
ФК13	Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів
ФК14	Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб
ФК15	Здатність до проведення експертизи працездатності
ФК16	Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм
ФК17	Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
ФК18	Здатність до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, забезпечення якості медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів
ФК19	Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг
ФК20	Здатність до проведення епідеміологічних та медико-статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації
ФК21	Зрозуміло і неоднозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
ФК22	Здатність управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів
ФК23	Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я
ФК24	Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
ФК25	Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
ФК26	Здатність здійснювати наукову та/або науково-педагогічну діяльність у сфері охорони здоров'я
Результати навчання (РН):	
РН1	Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності
РН2	Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я
РН3	Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення

	досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем
PH4	Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми; за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання
PH5	Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу, враховуючи вік пацієнта
PH6	Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я
PH7	Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань
PH8	Визначити головний клінічний синдром або чим обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу
PH9	Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями, враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміння обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи
PH10	Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами
PH11	Визначати підхід, план та тактику ведення фізіологічної вагітності, фізіологічних пологів та післяпологового періоду шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами
PH12	Проводити оцінку загального стану новонародженої дитини шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими

	алгоритмами та стандартними схемами, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм
PH13	Проводити оцінку та моніторинг розвитку дитини, надавати рекомендації з вигодовування та особливостей харчування залежно від віку, організовувати проведення профілактичних щеплень за календарем
PH14	Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування
PH15	Організовувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в т.ч. у польових умовах
PH16	Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі
PH17	Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм
PH18	Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів
PH19	Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів, щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення
PH20	Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної профілактики інфекційних захворювань
PH21	Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію
PH22	Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я
PH23	Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я людини для оцінки стану захворюваності населення
PH24	Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності
PH25	Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефаківців

PH26	Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, організовувати роботу та професійний розвиток персоналу з урахуванням набутих навиків ефективної роботи в команді, позицій лідерства, належної якості, доступності і справедливості, забезпечення надання інтегрованої медичної допомоги
PH27	Вільно спілкуватися державною та англійською мовою, як усно так і письмово для обговорення професійної діяльності, досліджень та проектів
PH28	Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки
PH29	Планувати, організовувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, в тому числі згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організовувати додаткові вакцинальні кампанії, у т.ч. заходи з імунопрофілактики
Особливості програми	
Цільова аудиторія слухачів	Для лікарів-гастроентерологів, які не працювали більше трьох років за цією спеціальністю
Документ про успішне виконання програми	Сертифікат лікаря-спеціаліста

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Компоненти програми	Загальна кількість годин	Аудиторна робота		Самостійна робота
		Лекційні заняття	Практичні заняття	
Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності	6	2	0	4
Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я	10	2	4	4
Змістовий розділ 1. Фундаментальні основи гастроентерології та методи діагностики				
Тема 3. Клінічна анатомія та фізіологія травної системи. Регуляція травлення	8	0	4	4
Тема 4. Загальні принципи семіотики та симптоматології в гастроентерології	8	0	4	4
Тема 5. Лабораторні методи дослідження в гастроентерології (клінічні, біохімічні, імунологічні)	8	0	4	4
Тема 6. Копрологічне дослідження та оцінка функції підшлункової залози	12	0	8	4

Тема 7. Ендоскопічні методи діагностики (ЕФГДС, колоноскопія, капсульна ендоскопія). Показання та інтерпретація	10	2	4	4
Тема 8. Променева діагностика (Рентгенографія, КТ, МРТ) та УЗД органів черевної порожнини	10	2	4	4
Тема 9. Функціональні методи діагностики (рН-метрія, манометрія, дихальні тести)	9	1	4	4
Змістовий розділ 2. Захворювання стравоходу				
Тема 10. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба (ГЕРБ): етіологія, патогенез, класифікація	13	1	8	4
Тема 11. Клініка, діагностика та сучасні стратегії лікування ГЕРБ. Стравохід Барретта	13	1	8	4
Тема 12. Ахалазія кардії та інші рухові розлади стравоходу	9	1	4	4
Тема 13. Езофагіти (інфекційні, еозинофільний, медикаментозні). Дивертикули стравоходу	13	1	8	4
Тема 14. Грижі стравохідного отвору діафрагми. Опіки та травми стравоходу	9	1	4	4
Змістовий розділ 3. Захворювання шлунку та дванадцятипалої кишки				
Тема 15. Функціональна диспепсія: сучасні погляди на патогенез, діагностику та лікування	9	1	4	4
Тема 16. Гострі гастрити та дуоденіти: етіологія, клініка, невідкладна допомога	13	1	8	4
Тема 17. Хронічні гастрити: класифікація (Х'юстонська система), роль <i>Helicobacter pylori</i>	9	1	4	4
Тема 18. Методи діагностики ерадикації <i>Helicobacter pylori</i> . Сучасні схеми терапії	9	1	4	4
Тема 19. Особливі форми гастритів (автоімунний, лімфоцитарний, гранулематозний та ін.)	13	1	8	4
Тема 20. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки: патоморфоз та сучасний перебіг	9	1	4	4
Тема 21. Ускладнення виразкової хвороби. Тактика терапевта та показання до хірургічного лікування	9	1	4	4
Тема 22. Гастропатії, індуковані нестероїдними протизапальними засобами (НПЗЗ-гастропатії)	9	1	4	4
Змістовий розділ 4. Захворювання кишечника				
Тема 23. Синдром подразненого кишечника (СПК): Римські критерії IV, диференційна діагностика	9	1	4	4
Тема 24. Сучасні підходи до лікування СПК залежно від варіанту перебігу	9	1	4	4
Тема 25. Синдром мальабсорбції та мальдигестії. Целіакія: діагностика та безглютенова дієта	9	1	4	4
Тема 26. Запальні хвороби кишечника (ЗХК). Хвороба Крона: етіологія, клініка, ендоскопічна картина	9	1	4	4
Тема 27. Виразковий коліт: патогенез, класифікація за тяжкістю, позакишкові прояви	8	1	3	4
Тема 28. Медикаментозна терапія ЗХК: від саліцилатів до біологічної терапії	11	1	6	4
Тема 29. Ускладнення ЗХК. Моніторинг пацієнтів та профілактика колоректального раку	11	1	6	4
Тема 30. Мікроскопічні коліти (колагеновий, лімфоцитарний). Еозинофільний коліт	11	1	6	4

Тема 31. Антибіотик-асоційовані діареї. Інфекція <i>Clostridium difficile</i> : діагностика та лікування	11	1	6	4
Тема 32. Дивертикулярна хвороба кишечника. Дивертикуліт: консервативне та хірургічне лікування	12	2	6	4
Тема 33. Гостра та хронічна кишкова непрохідність	8	1	3	4
Тема 34. Хвороби прямої кишки та анального каналу (геморой, тріщини, парапроктит)	8	1	3	4
Змістовий розділ 5. Захворювання печінки				
Тема 35. Семіотика захворювань печінки. Інтерпретація «печінкових проб» (цитоліз, холестаза, мезенхімальне запалення)	9	2	3	4
Тема 36. Вірусні гепатити А і Е: клініка, діагностика, профілактика	8	1	3	4
Тема 37. Хронічний вірусний гепатит В: природний перебіг, показання до противірусної терапії	9	2	3	4
Тема 38. Хронічний вірусний гепатит С: сучасні стандарти діагностики та терапії препаратами прямої дії	6	1	3	2
Тема 39. Алкогольна хвороба печінки: від стеатозу до цирозу	6	1	3	2
Тема 40. Неалкогольна жирова хвороба печінки (НАЖХП): патогенез, зв'язок з метаболічним синдромом	7	1	4	2
Тема 41. Автоімунні захворювання печінки: автоімунний гепатит	7	1	4	2
Тема 42. Холестатичні захворювання печінки: первинний біліарний холангіт, первинний склерозуючий холангіт	7	1	4	2
Тема 43. Медикаментозні та токсичні ураження печінки. Печінкова недостатність	9	1	4	4
Тема 44. Спадкові гепатози (синдром Жильбера та ін.) та хвороби накопичення (гемохроматоз, хвороба Вільсона-Коновалова)	9	1	4	4
Тема 45. Цироз печінки: етіологія, класифікація за Чайлд-П'ю. Ведення пацієнтів	6	1	3	2
Змістовий розділ 6. Захворювання жовчовивідної системи				
Тема 46. Функціональні розлади жовчного міхура та сфінктера Одді	9	1	6	2
Тема 47. Жовчокам'яна хвороба (ЖКХ): стадії, клінічні форми, діагностика	9	1	6	2
Тема 48. Холедохолітіаз. Постхолецистектомічний синдром	9	1	6	2
Тема 49. Гострий та хронічний холецистит: етіологія, клініка, лікування	9	1	6	2
Тема 50. Холангіти: бактеріальний, склерозуючий. Невідкладні стани	6	1	3	2
Тема 51. Пухлини жовчного міхура та жовчних протоків. Методи візуалізації	9	1	6	2
Тема 52. Паразитарні захворювання жовчовивідних шляхів (опісторхоз, лямбліоз)	13	1	8	4
Змістовий розділ 7. Захворювання підшлункової залози				
Тема 53. Анатомо-фізіологічні особливості підшлункової залози. Методи оцінки екзокринної функції	11	1	8	2
Тема 54. Гострий панкреатит: етіологія, патогенез, класифікація за Атлантою	6	1	3	2

Тема 55. Клініка, діагностика та інтенсивна терапія гострого панкреатиту та його ускладнень	13	1	8	4
Тема 56. Хронічний панкреатит: етіологія (система TIGAR-O), патоморфологія	11	1	8	2
Тема 57. Клінічні варіанти хронічного панкреатиту. Біль при панкреатиті: механізми та купірування	11	1	8	2
Тема 58. Діагностика та корекція екзокринної недостатності підшлункової залози. Замісна ферментна терапія	9	1	6	2
Тема 59. Ускладнення хронічного панкреатиту (кісти, фіброз, судинні ускладнення)	9	1	6	2
Тема 60. Пухлини підшлункової залози (аденокарцинома, нейроендокринні пухлини)	9	1	6	2
Змістовий розділ 8. Невідкладні стани та онкологія в гастроентерології				
Тема 61. Шлунково-кишкові кровотечі (ШКК) з верхніх відділів: диференційна діагностика, тактика	9	1	6	2
Тема 62. Шлунково-кишкові кровотечі з нижніх відділів травного тракту: причини, методи зупинки	9	1	6	2
Тема 63. Синдром «гострого живота» в практиці гастроентеролога: алгоритм дій	9	1	6	2
Тема 64. Рак стравоходу та шлунку: ранні симптоми, скринінг, онконастороженість	9	1	6	2
Тема 65. Колоректальний рак: фактори ризику, методи ранньої діагностики	9	1	6	2
Тема 66. Гепатоцелюлярна карцинома: зв'язок з цирозом, методи діагностики	9	1	6	2
Тема 67. Паліативна допомога гастроентерологічним хворим	7	1	4	2
Тема 68. Профілактика онкологічних захворювань травної системи	9	1	6	2
Змістовий розділ 9. Окремі питання гастроентерології				
Тема 69. Клінічна фармакологія в гастроентерології: основні групи препаратів	7	1	4	2
Тема 70. Основи дієтології та нутриціології при захворюваннях органів травлення	9	1	6	2
Тема 71. Ентеральне та парентеральне харчування в гастроентерології	11	1	6	4
Тема 72. Синдром надлишкового бактеріального росту (СНБР): діагностика та лікування	9	1	6	2
Тема 73. Глистні та протозойні інвазії кишечника. Дисбіоз кишечника	8	1	5	2
Тема 74. Особливості перебігу захворювань органів травлення у вагітних	7	1	4	2
Тема 75. Особливості гастроентерологічної патології у людей похилого віку (геріатрична гастроентерологія)	8	1	5	2
Тема 76. Ураження шлунково-кишкового тракту при системних захворюваннях сполучної тканини	9	1	6	2
Тема 77. Ендокринопатії та травна система	9	1	6	2
Тема 78. Реабілітація та санаторно-курортне лікування в гастроентерології	8	0	6	2
Тема 79. Іспит з оволодіння практичними навичками	2	0	2	0
Тема 80. Співбесіда зі спеціальності	2	0	2	0

Тема 81. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу вторинної лікарської спеціалізації / стажування / циклу спеціалізації	1	0	1	0
ВСЬОГО:	720	80	400	240
Аудиторне навантаження – 480 академічних годин; самостійна робота слухачів – 240 академічних годин; загальний обсяг сертифікатної програми – 720 академічних годин (24,0 кредити ECTS)				

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Вступне слово. Брифінг. Особливості спеціальності. Актуальність тематики освітнього заходу. Кваліфікаційна характеристика професії. Ознайомлення слухачів з програмою, метою, змістом сертифікатної освітньої програми. Брифінг.

Тема 2. Чинне законодавство України про охорону здоров'я та нормативно-правові акти, що визначають діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я. Чинні нормативно-правові акти, що визначають діяльність лікаря за спеціальністю освітнього заходу. Актуальні редакції постанов Кабінету міністрів України та Міністерства охорони здоров'я України. Основи законодавства про Національну службу здоров'я України. Нормативно-правове регулювання професійної взаємодії кластерів системи охорони здоров'я України. Структура ендокринологічної служби на рівні первинної, вторинної та третинної медичної допомоги. Організація роботи ендокринологічного кабінету та стаціонару. Принципи маршрутизації пацієнтів та міждисциплінарної взаємодії.

Змістовий розділ 1. Фундаментальні основи гастроентерології та методи діагностики

Тема 3. Клінічна анатомія та фізіологія травної системи. Детальний розбір анатомічної будови стравоходу, шлунку, кишечника, печінки, жовчовивідних шляхів та підшлункової залози. Клінічні аспекти фізіології: механізми секреції, моторики, всмоктування. Нервова та гуморальна регуляція процесів травлення. Роль гастроінтестинальних гормонів.

Тема 4. Загальні принципи семіотики та симптоматології в гастроентерології. Методологія клінічного обстеження гастроентерологічного хворого (опитування, огляд, пальпація, перкусія, аускультация). Семіотика основних симптомів: біль (види, локалізація), дисфагія, печія, відрижка, нудота, блювання, метеоризм, порушення випорожнень (діарея, запор), шлунково-кишкові кровотечі.

Тема 5. Лабораторні методи дослідження в гастроентерології. Клінічне значення загального аналізу крові, біохімічних тестів (функціональні тести печінки, ферменти підшлункової залози, показники обміну заліза). Імунологічна діагностика: автоантитіла (ANA, AMA, ASMA, pANCA, anti-tTG), онкомаркери (АФП, СЕА, СА 19-9). Генетичні дослідження.

Тема 6. Копрологічне дослідження та оцінка функції підшлункової залози. Методика проведення та інтерпретація результатів копрограми: оцінка перетравлювання білків, жирів, вуглеводів. Визначення прихованої крові в калі (імунохімічний метод). Клінічне значення визначення фекальної еластази-1 та кальпротектину. Оцінка мікробіоти калу.

Тема 7. Ендоскопічні методи діагностики. Показання, протипоказання та підготовка до езофагогастродуоденоскопії (ЕФГДС), колоноскопії, ректороманоскопії. Техніка проведення

біопсії. Капсульна ендоскопія та ендоскопічна ультрасонографія: роль у діагностиці захворювань тонкої кишки та підшлункової залози. Інтерпретація ендоскопічних висновків.

Тема 8. Променева діагностика та УЗД органів черевної порожнини. Роль оглядової рентгенографії, рентгенконтрастних досліджень шлунка та кишечника. Клінічне застосування комп'ютерної томографії (КТ) та магнітно-резонансної томографії (МРТ), МРХПГ. Ультразвукова діагностика (УЗД) органів черевної порожнини: сонографічна семіотика захворювань печінки, жовчного міхура, підшлункової залози.

Тема 9. Функціональні методи діагностики. Методика проведення та інтерпретація результатів внутрішньошлункової рН-метрії (добовий моніторинг). Езофагеальна та аноректальна манометрія. Дихальні тести: з сечовиною (С13) для діагностики Н. рylogі, водневі тести для діагностики непереносимості лактози та синдрому надлишкового бактеріального росту.

Змістовий розділ 2. Захворювання стравоходу

Тема 10. Гастроезофагеальна рефлюксна хвороба (ГЕРБ): етіологія, патогенез. Сучасне визначення ГЕРБ. Етіологічні фактори та ключові механізми патогенезу (порушення функції нижнього стравохідного сфінктера, хімічний фактор рефлюктату). Класифікація ГЕРБ (Лос-Анджелеська ендоскопічна, Монреальський консенсус). Стратифікація факторів ризику.

Тема 11. Клініка, діагностика та сучасні стратегії лікування ГЕРБ. Клінічні прояви ГЕРБ: стравохідні та позастравохідні симптоми. Алгоритм діагностики (ендоскопія, рН-метрія). Диференційна діагностика з кардіальним болем. Сучасні стандарти медикаментозного лікування: інгібітори протонної помпи (ІПП), алгірати, антациди, прокінетики. Стратегії "step-down" та "step-up". Стравохід Барретта: діагностика та ведення.

Тема 12. Ахалазія кардії та інші рухові розлади стравоходу. Патофізіологія порушень моторики стравоходу. Ахалазія кардії: етапи розвитку, клініка, рентгенологічна та манометрична діагностика. Дистальний езофагоспазм, стравохід "лускунчика". Методи лікування: медикаментозна терапія, ботулінотерапія, балонна дилатація, хірургічна міотомія (ПОЕМ).

Тема 13. Езофагіти та дивертикули стравоходу. Етіологія та клініка інфекційних езофагітів (кандидозний, герпетичний). Еозинофільний езофагіт: критерії діагностики, "шестихарчова" елімінаційна дієта, топічні стероїди. Медикаментозні ураження стравоходу. Дивертикули стравоходу (Ценкера, тракційні): клініка, діагностика, ускладнення.

Тема 14. Грижі стравохідного отвору діафрагми. Опіки та травми стравоходу. Анатомічна класифікація гриж стравохідного отвору діафрагми (аксіальні, параезофагеальні). Клінічні прояви, діагностика, роль у патогенезі ГЕРБ. Показання до хірургічного лікування. Хімічні та термічні опіки стравоходу: стадії, невідкладна допомога, профілактика стриктур. Травми та перфорації стравоходу.

Тема 15. Функціональна диспепсія: сучасні погляди на патогенез, діагностику та лікування. У темі розглядаються сучасні погляди на патогенез захворювання відповідно до Римських критеріїв IV (2020), включаючи порушення моторики шлунка, висцеральну гіперчутливість, порушення мікробіоти та психоемоційні чинники. Особлива увага приділяється диференціальній діагностиці з органічною патологією та алгоритмам діагностичного пошуку в первинній ланці. Аналізуються сучасні стратегії лікування: немедикаментозні підходи, інгібітори протонної помпи, прокінетики, антидепресанти та

психотерапевтичні методи. Слухачі опановують індивідуалізовані схеми ведення пацієнтів з постпрандіальним дистрес-синдромом та епігастральним больовим синдромом.

Тема 16. Гострі гастрити та дуоденіти: етіологія, клініка, невідкладна допомога. Гострі гастрити та дуоденіти належать до поширених ургентних станів у гастроентерологічній практиці. Тема присвячена основним етіологічним факторам (НПЗЗ, алкоголь, гострі інфекції, стрес, хімічні ураження), клінічним проявам та можливим ускладненням (кровотеча, ерозії, виразки). Розглядаються сучасні класифікації та диференціальна діагностика з іншими причинами гострого болю в епігастрії. Особлива увага приділяється алгоритмам невідкладної допомоги: ендоскопічному гемостазу, медикаментозній терапії (інгібітори протонної помпи, антисекреторні засоби) та показанням до госпіталізації. Слухачі отримують практичні навички первинної оцінки тяжкості стану та вибору оптимальної тактики лікування відповідно до рекомендацій ESGE та WGO 2024–2025 років.

Тема 17. Хронічні гастрити: класифікація, роль *Helicobacter pylori*. Сучасне розуміння хронічного гастриту як морфологічного діагнозу. Х'юстонська класифікація. Ключова роль інфекції *Helicobacter pylori* у патогенезі хронічного гастриту (тип В), виразкової хвороби та раку шлунка. Механізми персистенції та пошкодження слизової оболонки. Клініко-ендоскопічні кореляції при хронічному гастриті.

Тема 18. Методи діагностики ерадикації *Helicobacter pylori*. Сучасні схеми терапії. *Helicobacter pylori* є однією з найпоширеніших хронічних інфекцій людини та провідним етіологічним фактором гастриту, виразкової хвороби та раку шлунка. Тема охоплює сучасні методи діагностики інфекції (уреазний дихальний тест, фекальний антиген, серологія, біопсія) та критерії підтвердження ерадикації. Аналізуються актуальні схеми терапії першого, другого та третього рядів відповідно до Maastricht VI Consensus Report 2022 та національних рекомендацій 2025 року. Особлива увага приділяється проблемі антибіотикорезистентності, вибору оптимальної схеми в умовах поліморбідності та контролю ефективності лікування.

Тема 19. Особливі форми гастритів (автоімунний, лімфоцитарний, гранулематозний та ін.). Окрім звичайного хронічного гастриту, у клінічній практиці зустрічаються рідкісні та особливі форми, що вимагають специфічного підходу. Тема присвячена етіології, патогенезу, клінічній картині та ендоскопічній семіотиці автоімунного, лімфоцитарного, гранулематозного, еозинофільного та реактивного гастритів. Розглядаються сучасні методи діагностики (серологічні маркери, гістологія) та диференціальна діагностика з іншими захворюваннями шлунка. Аналізуються особливості лікування та динамічного спостереження за пацієнтами з цими формами гастритів у первинній ланці.

Тема 20. Виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки: патоморфоз та сучасний перебіг. Виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки суттєво змінила свій перебіг за останні десятиліття завдяки ерадикаційній терапії та широкому використанню інгібіторів протонної помпи. Тема розглядає сучасний патоморфоз захворювання, зміну структури локалізації виразок, зменшення частоти ускладнень та особливості клінічного перебігу. Особлива увага приділяється впливу НПЗЗ, аспірину та коморбідної патології на розвиток і перебіг виразкової хвороби. Слухачі отримують знання щодо сучасних підходів до діагностики та лікування відповідно до останніх міжнародних і національних рекомендацій.

Тема 21. Ускладнення виразкової хвороби. Тактика терапевта та показання до хірургічного лікування. Ускладнення виразкової хвороби (кровотеча, перфорація, пенетрація, стеноз) залишаються актуальною проблемою навіть у сучасній гастроентерології. Тема присвячена ранній клінічній діагностиці ускладнень, алгоритмам невідкладної допомоги та вибору оптимальної тактики лікування. Розглядаються показання до консервативного та

хірургічного лікування, сучасні ендоскопічні методи гемостазу та критерії направлення пацієнтів у хірургічний стаціонар. Слухачі опановують практичні навички первинної оцінки тяжкості стану та маршрутизації пацієнтів.

Тема 22. Гастропатії, індуковані нестероїдними протизапальними засобами (НПЗЗ-гастропатії). НПЗЗ-гастропатії є однією з найчастіших медикаментозних уражень слизової оболонки шлунку. Тема розглядає патогенез, клінічні прояви, ендоскопічну картину та ступені тяжкості НПЗЗ-індукованих уражень. Особлива увага приділяється сучасним стратегіям профілактики (інгібітори протонної помпи, мізопростол, селективні інгібітори ЦОГ-2) та лікуванню вже розвинених гастропатій. Слухачі отримують алгоритми призначення НПЗЗ у пацієнтів з підвищеним ризиком гастроінтестинальних ускладнень.

Змістовий розділ 4. Захворювання кишечника

Тема 23. Синдром подразненого кишечника (СПК): Римські критерії IV, диференційна діагностика. Синдром подразненого кишечника є одним з найпоширеніших функціональних розладів кишечника. Тема присвячена сучасним Римським критеріям IV (2020), підтипам СПК та механізмам їх формування. Розглядаються детальні алгоритми диференційної діагностики з органічними захворюваннями кишечника, целиакією, СНБР та запальними хворобами кишечника. Особлива увага приділяється ролі сімейного лікаря в первинній діагностиці та виключенні «червоних прапорців».

Тема 24. Сучасні підходи до лікування СПК залежно від варіанту перебігу. Лікування синдрому подразненого кишечника вимагає індивідуального та мультифакторного підходу. Тема розглядає сучасні немедикаментозні (дієта low-FODMAP, психотерапія, фізична активність) та медикаментозні методи лікування залежно від переважного варіанту (діарейний, запорний, змішаний). Аналізуються ефективність спазмолітиків, прокінетиків, антидепресантів, пробіотиків та нових препаратів (елуксадолін, рифаксимін). Слухачі отримують практичні алгоритми ведення пацієнтів у первинній ланці.

Тема 25. Синдром мальабсорбції та мальдигестії. Целиакія: діагностика та безглютенова дієта. Синдром мальабсорбції є частою причиною хронічної діареї та втрати маси тіла. Тема присвячена сучасним підходам до діагностики целиакії (серологічні маркери, біопсія тонкої кишки, HLA-типування) та диференціальної діагностики з іншими формами мальабсорбції. Особлива увага приділяється принципам безглютенової дієти, контролю дотримання дієти та веденню пацієнтів з целиакією в первинній ланці.

Тема 26. Запальні хвороби кишечника (ЗХК). Хвороба Крона: етіологія, клініка, ендоскопічна картина. Хвороба Крона є хронічним гранулематозним запальним захворюванням шлунково-кишкового тракту. Тема охоплює сучасні дані щодо етіології, патогенезу, клінічних проявів та ендоскопічної картини захворювання. Розглядаються методи діагностики (колоноскопія з біопсією, МРТ-ентерографія, капсульна ендоскопія) та класифікація за Montreal. Особлива увага приділяється ранній діагностиці та ролі сімейного лікаря в первинній ланці.

Тема 27. Виразковий коліт: патогенез, класифікація за тяжкістю, позакишкові прояви. Виразковий коліт — хронічне запальне захворювання з ураженням виключно слизової оболонки товстої кишки. Тема розглядає сучасні дані про патогенез, класифікацію за поширеністю та тяжкістю (Mayo score, Truelove-Witts), а також позакишкові прояви (суглобові, шкірні, очні). Аналізуються особливості клінічного перебігу та показання до госпіталізації.

Тема 28. Медикаментозна терапія ЗХК: від саліцилатів до біологічної терапії. Медикаментозна терапія запальних хвороб кишечника пройшла значний розвиток. Тема

присвячена сучасним підходам до лікування: від 5-аміносаліцилатів і глюкокортикостероїдів до імуномодуляторів, біологічних препаратів (анти-TNF, анти-інтегрини, анти-IL-12/23) та малих молекул (JAK-інгібітори). Розглядаються алгоритми вибору терапії відповідно до рекомендацій ЕССО 2024–2025 років.

Тема 29. Ускладнення ЗХК. Моніторинг пацієнтів та профілактика колоректального раку. Ускладнення запальних хвороб кишечника суттєво погіршують прогноз захворювання. Тема охоплює діагностику та лікування токсичного мегаколону, перфорації, кровотечі, стриктур та позакишкових ускладнень. Особлива увага приділяється сучасним протоколам моніторингу пацієнтів та стратегіям профілактики колоректального раку (хромоендоскопія, біопсія).

Тема 30. Мікроскопічні коліти (колагеновий, лімфоцитарний). Еозинофільний коліт. Мікроскопічні коліти є частою причиною хронічної водянистої діареї у людей похилого віку. Тема розглядає клінічну картину, ендоскопічні та гістологічні особливості колагенового та лімфоцитарного колітів, а також еозинофільного коліту. Аналізуються сучасні підходи до діагностики та лікування (будесонід, лоперамід, біологічна терапія).

Тема 31. Антибіотик-асоційовані діареї. Інфекція Clostridium difficile: діагностика та лікування. Антибіотик-асоційовані діареї та псевдомембранозний коліт, спричинений Clostridioides difficile, є серйозною проблемою сучасної медицини. Тема охоплює епідеміологію, фактори ризику, сучасні методи діагностики (ПЛР, визначення токсинів) та схеми лікування (ванкоміцин, фідаксоміцин, фекальна мікробіота-трансплантація).

Тема 32. Дивертикулярна хвороба кишечника. Дивертикуліт: консервативне та хірургічне лікування. Дивертикулярна хвороба товстої кишки є однією з найпоширеніших патологій у людей старшого віку. Тема присвячена клінічним формам, діагностиці та лікуванню неускладненого та ускладненого дивертикуліту. Розглядаються сучасні алгоритми консервативної терапії та показання до планового та невідкладного хірургічного лікування.

Тема 33. Гостра та хронічна кишкова непрохідність: тактика інтерніста. Кишкова непрохідність є ургентним станом, що вимагає швидкої діагностики та правильної тактики. Тема розглядає етіологію, клінічну картину, лабораторну та інструментальну діагностику гострої та хронічної непрохідності. Аналізуються алгоритми первинної допомоги та показання до термінової госпіталізації.

Тема 34. Хвороби прямої кишки та анального каналу (геморой, тріщини, парапроктит). Захворювання прямої кишки та анального каналу є частою причиною звернення до сімейного лікаря. Тема охоплює сучасну класифікацію, діагностику та лікування геморою, анальних тріщин і парапроктиту. Розглядаються консервативні та малоінвазивні методи лікування, а також показання до направлення до проктолога.

Змістовий розділ 5. Захворювання печінки

Тема 35. Семіотика захворювань печінки. Інтерпретація «печінкових проб» (цитоліз, холестаза, мезенхімальне запалення). Лабораторна оцінка функції печінки є базовим інструментом первинної діагностики. Тема присвячена семіотиці захворювань печінки та детальній інтерпретації «печінкових проб» (АЛТ, АСТ, ЛФ, ГГТП, білірубін, альбумін, протромбіновий індекс). Розглядаються синдроми цитолізу, холестази, мезенхімального запалення та їх диференціальна діагностика.

Тема 36. Вірусні гепатити А і Е: клініка, діагностика, профілактика. Вірусні гепатити А та Е є поширеними причинами гострого гепатиту. Тема розглядає епідеміологію, клінічну картину, лабораторну діагностику та сучасні методи профілактики (вакцинація). Особлива увага приділяється особливостям перебігу у вагітних та пацієнтів з хронічними захворюваннями печінки.

Тема 37. Хронічний вірусний гепатит В: природний перебіг, показання до противірусної терапії. Хронічний гепатит В залишається глобальною проблемою. Тема охоплює природний перебіг інфекції, фази захворювання, показання до противірусної терапії та сучасні препарати (нуклеозидні/нуклеотидні аналоги). Розглядаються критерії моніторингу та профілактики ускладнень (цироз, гепатоцелюлярна карцинома).

Тема 38. Хронічний вірусний гепатит С: сучасні стандарти діагностики та терапії препаратами прямої дії. Завдяки препаратам прямої дії хронічний гепатит С став повністю виліковним захворюванням. Тема присвячена сучасним схемам терапії (pangenotypic regimens), критеріям діагностики та моніторингу ефективності лікування. Розглядаються особливості ведення пацієнтів з цирозом та коінфекцією ВІЛ/ВГВ.

Тема 39. Алкогольна хвороба печінки: від стеатозу до цирозу. Алкогольна хвороба печінки є однією з провідних причин цирозу в Україні. Тема розглядає стадії захворювання (стеатоз, стеатогепатит, фіброз, цироз), клінічну картину, лабораторну діагностику та сучасні підходи до лікування. Особлива увага приділяється ролі абстиненції та медикаментозної терапії.

Тема 40. Неалкогольна жирова хвороба печінки (НАЖХП): патогенез, зв'язок з метаболічним синдромом. Неалкогольна жирова хвороба печінки є найпоширенішою хронічною патологією печінки у світі. Тема присвячена патогенезу, зв'язку з метаболічним синдромом, ожирінням та цукровим діабетом 2 типу. Розглядаються сучасні методи неінвазивної діагностики (еластографія, індекси фіброзу) та стратегії лікування.

Тема 41. Автоімунні захворювання печінки: автоімунний гепатит. Автоімунний гепатит — хронічне запальне захворювання печінки з аутоімунним патогенезом. Тема розглядає клінічні варіанти, лабораторні маркери (ANA, SMA, LKM-1), гістологічну картину та сучасні схеми імуносупресивної терапії.

Тема 42. Холестатичні захворювання печінки: первинний біліарний холангіт, первинний склерозуючий холангіт. Холестатичні захворювання печінки характеризуються порушенням жовчовиділення. Тема присвячена клініці, діагностиці та лікуванню первинного біліарного холангіту та первинного склерозуючого холангіту, включаючи сучасні препарати (урсодезоксихолева кислота, обетихолева кислота) та показання до трансплантації печінки.

Тема 43. Медикаментозні та токсичні ураження печінки. Печінкова недостатність. Медикаментозні та токсичні гепатити є частою причиною гострої печінкової недостатності. Тема розглядає механізми ураження, клінічні форми, лабораторну діагностику та сучасні підходи до лікування, включаючи антидоти та підтримуючу терапію.

Тема 44. Спадкові гепатози (синдром Жильбера та ін.) та хвороби накопичення (гемохроматоз, хвороба Вільсона-Коновалова). Спадкові захворювання печінки часто залишаються недіагностованими в первинній ланці. Тема присвячена клініці, діагностиці та лікуванню синдрому Жильбера, гемохроматозу та хвороби Вільсона-Коновалова.

Тема 45. Цироз печінки: етіологія, класифікація за Чайлд-П'ю. Ведення пацієнтів. Цироз печінки є кінцевою стадією багатьох хронічних захворювань печінки. Тема охоплює етіологію, класифікацію за Чайлд-П'ю та MELD, ускладнення (асцит, варикозне розширення вен стравоходу, печінкова енцефалопатія) та сучасні підходи до ведення пацієнтів у первинній ланці.

Змістовий розділ 6. Захворювання жовчовивідної системи

Тема 46. Функціональні розлади жовчного міхура та сфінктера Одді. Функціональні розлади біліарного тракту є частою причиною болю в правому підребер'ї. Тема розглядає Римські критерії, діагностику та сучасні підходи до лікування дисфункції жовчного міхура та сфінктера Одді.

Тема 47. Жовчокам'яна хвороба (ЖКХ): стадії, клінічні форми, діагностика. Жовчокам'яна хвороба є однією з найпоширеніших патологій жовчовивідної системи. Тема присвячена стадіям, клінічним формам, сучасним методам діагностики та показанням до хірургічного лікування.

Тема 48. Холедохолітіаз. Постхолецистектомічний синдром. Холедохолітіаз та постхолецистектомічний синдром є частими ускладненнями жовчокам'яної хвороби. Тема розглядає діагностику, ендоскопічні методи лікування та ведення пацієнтів після холецистектомії.

Тема 49. Гострий та хронічний холецистит: етіологія, клініка, лікування. Гострий та хронічний холецистит вимагають диференційованого підходу. Тема охоплює етіологію, клінічну картину, лабораторну та інструментальну діагностику та сучасні схеми лікування.

Тема 50. Холангіти: бактеріальний, склерозуючий. Невідкладні стани. Холангіти є небезпечними ургентними станами. Тема присвячена клініці, діагностиці, антибактеріальній терапії та ендоскопічним методам лікування гострих і хронічних холангітів.

Тема 51. Пухлини жовчного міхура та жовчних протоків. Методи візуалізації. Пухлини жовчовивідних шляхів характеризуються пізньою діагностикою. Тема розглядає сучасні методи візуалізації (УЗД, КТ, МРХПГ, ЕРХПГ) та можливості раннього виявлення.

Тема 52. Паразитарні захворювання жовчовивідних шляхів (опісторхоз, лямбліоз). Паразитарні інвазії жовчовивідних шляхів є актуальною проблемою в певних регіонах. Тема присвячена діагностиці та лікуванню опісторхозу та лямбліозу.

Змістовий розділ 7. Захворювання підшлункової залози

Тема 53. Анатомо-фізіологічні особливості підшлункової залози. Методи оцінки екзокринної функції. Підшлункова залоза виконує екзокринну та ендокринну функції. Тема розглядає анатомію, фізіологію та сучасні методи оцінки екзокринної функції (еластаза-1 калу, дихальні тести).

Тема 54. Гострий панкреатит: етіологія, патогенез, класифікація за Атлантою. Гострий панкреатит є одним з найсерйозніших ургентних станів. Тема охоплює етіологію, патогенез та сучасну класифікацію за Atlanta 2012 (переглянута 2024).

Тема 55. Клініка, діагностика та інтенсивна терапія гострого панкреатиту та його ускладнень. Тема присвячена клінічній картині, лабораторній та інструментальній діагностиці, а також сучасним протоколам інтенсивної терапії та профілактики ускладнень.

Тема 56. Хронічний панкреатит: етіологія (система TIGAR-O), патоморфологія. Хронічний панкреатит є прогресуючим захворюванням. Тема розглядає етіологічну класифікацію TIGAR-O та патоморфологічні зміни залози.

Тема 57. Клінічні варіанти хронічного панкреатиту. Біль при панкреатиті: механізми та купірування. Тема присвячена клінічним варіантам хронічного панкреатиту та сучасним підходам до купірування больового синдрому.

Тема 58. Діагностика та корекція екзокринної недостатності підшлункової залози. Замісна ферментна терапія. Екзокринна недостатність підшлункової залози є частим ускладненням хронічного панкреатиту. Тема розглядає методи діагностики та сучасні схеми замісної ферментної терапії.

Тема 59. Ускладнення хронічного панкреатиту (кісти, фіброз, судинні ускладнення). Тема присвячена діагностиці та лікуванню ускладнень хронічного панкреатиту (псевдокісти, фіброз, тромбоз селезінкової вени тощо).

Тема 60. Пухлини підшлункової залози (аденокарцинома, нейроендокринні пухлини). Пухлини підшлункової залози характеризуються пізньою діагностикою. Тема розглядає клініку, діагностику та сучасні підходи до лікування аденокарциноми та нейроендокринних пухлин.

Змістовий розділ 8. Невідкладні стани та онкологія в гастроентерології

Тема 61. Шлунково-кишкові кровотечі (ШКК) з верхніх відділів: диференційна діагностика. Причини ШКК з верхніх відділів ЖКТ (виразкова хвороба, ВВРС, синдром Меллорі-Вейсса, ерозії, пухлини). Клінічна симптоматика (гематемезис, мелена) та оцінка тяжкості крововтрати. Диференційна діагностика. Шкала Forrest для ендоскопічної оцінки ризику рецидиву. Алгоритм невідкладних дій терапевта: гемодинамічна підтримка, медикаментозна терапія (ІПП, октреотид), термінова ендоскопія.

Тема 62. Шлунково-кишкові кровотечі з нижніх відділів травного тракту: причини, методи зупинки. Шлунково-кишкові кровотечі з нижніх відділів травного тракту є однією з найчастіших ургентних станів у гастроентерології. У лекції розглядаються основні причини (дивертикулярна хвороба, ангіодисплазії, запальні захворювання кишечника, пухлини, геморой), сучасна класифікація тяжкості кровотечі та алгоритми первинної оцінки пацієнта. Особлива увага приділяється диференціальній діагностиці та вибору оптимального методу гемостазу (ендоскопічного, ангіографічного, хірургічного). Слухачі опановують сучасні протоколи ведення пацієнтів відповідно до рекомендацій ESGE та WGO 2024–2025 років. Розглядаються також питання профілактики рецидивів та особливості ведення пацієнтів із коморбідною патологією.

Тема 63. Синдром «гострого живота» в практиці гастроентеролога: алгоритм дій. Синдром «гострого живота» є складним діагностичним викликом, що вимагає швидкого та системного підходу. Тема охоплює етіологію, патогенез та клінічні прояви основних причин гострого живота в гастроентерологічній практиці (перфорація виразки, гострий панкреатит, кишкова непрохідність, мезентеріальний тромбоз). Розглядаються сучасні алгоритми діагностики з використанням лабораторних, інструментальних та візуалізаційних методів.

Особлива увага приділяється диференціальній діагностиці та визначенню показань до невідкладного оперативного втручання. Слухачі опановують стандартизовані протоколи первинної та вторинної ланки згідно з рекомендаціями WSES та українських клінічних настанов.

Тема 64. Рак стравоходу та шлунка: ранні симптоми, скринінг, онконастороженість.

Рак стравоходу та шлунка залишається однією з провідних причин онкологічної смертності. У темі розглядаються фактори ризику, ранні клінічні прояви та «червоні прапорці», що вимагають негайного обстеження. Особлива увага приділяється сучасним методам скринінгу (ендоскопія з біопсією, хромоендоскопія, віртуальна хромоендоскопія) та алгоритмам онконастороженості для сімейних лікарів. Розглядаються можливості ранньої діагностики передракових станів (Барреттів стравохід, атрофічний гастрит, кишечна метаплазія). Слухачі опановують показання до направлення пацієнтів на ендоскопічне обстеження та сучасні стратегії профілактики.

Тема 65. Колоректальний рак: фактори ризику, методи ранньої діагностики.

Колоректальний рак є однією з найбільш поширених злоякісних пухлин у світі. Тема присвячена основним факторам ризику, сучасним скринінговим програмам та методам ранньої діагностики. Розглядаються можливості фекального імунохімічного тесту (FIT), колоноскопії, віртуальної колоноскопії та нових біомаркерів. Особлива увага приділяється алгоритмам онконастороженості в первинній ланці та показанням до направлення на ендоскопічне обстеження. Слухачі отримують знання щодо стадіювання та сучасних підходів до лікування на ранніх стадіях.

Тема 66. Гепатоцелюлярна карцинома: зв'язок з цирозом, методи діагностики.

Гепатоцелюлярна карцинома є найпоширенішою первинною злоякісною пухлиною печінки. У темі розглядаються патогенетичний зв'язок з цирозом печінки різної етіології, фактори ризику та сучасні скринінгові програми. Аналізуються можливості ультразвукового, КТ-, МРТ-дослідження та біопсії для ранньої діагностики. Особлива увага приділяється системі LI-RADS та алгоритмам ведення пацієнтів з підозрою на гепатоцелюлярну карциному. Слухачі опановують критерії раннього виявлення пухлини та показання до направлення в онкогепатологічні центри.

Тема 67. Паліативна допомога гастроентерологічним хворим.

Паліативна допомога є невід'ємною складовою ведення пацієнтів з неоперабельними онкологічними захворюваннями органів травлення та термінальними стадіями хронічних гастроентерологічних хвороб. Тема охоплює принципи контролю больового синдрому, нудоти, асцити, жовтяниці та кишкової непрохідності. Розглядаються психосоціальні аспекти та етичні питання паліативної допомоги. Слухачі отримують практичні навички щодо організації мультидисциплінарної допомоги та взаємодії з паліативними бригадами.

Тема 68. Профілактика онкологічних захворювань травної системи.

Профілактика онкологічних захворювань органів травлення є одним з пріоритетних напрямків первинної ланки. Тема присвячена первинній, вторинній та третинній профілактиці раку стравоходу, шлунка, кишечника та печінки. Розглядаються модифіковані фактори ризику, сучасні скринінгові програми та вакцинопрофілактика (гепатит В). Особлива увага приділяється ролі сімейного лікаря в формуванні онконастороженості та мотивації пацієнтів до здорового способу життя.

Змістовий розділ 9. Окремі питання гастроентерології

Тема 69. Клінічна фармакологія в гастроентерології: основні групи препаратів.

Тема охоплює сучасні аспекти клінічної фармакології препаратів, що застосовуються в

гастроентерології. Розглядаються механізми дії, показання, протипоказання та особливості застосування інгібіторів протонної помпи, прокінетиків, антисекреторних засобів, антибіотиків, біологічних препаратів та імуносупресорів. Особлива увага приділяється проблемі поліпрагмазії та взаємодії лікарських засобів у пацієнтів з коморбідною патологією. Слухачі отримують практичні алгоритми раціональної фармакотерапії.

Тема 70. Основи дієтології та нутриціології при захворюваннях органів травлення. Правильне харчування є важливою складовою комплексного лікування гастроентерологічних захворювань. Тема присвячена сучасним принципам дієтотерапії при виразковій хворобі, запальних захворюваннях кишечника, панкреатиті, цирозі печінки та функціональних розладах. Розглядаються спеціальні дієти (столи за Певзнером, FODMAP, безглютенова, низькоферментована), методи оцінки нутритивного статусу та індивідуальний підхід до харчування пацієнта.

Тема 71. Ентеральне та парентеральне харчування в гастроентерології. Тема присвячена сучасним методам нутритивної підтримки пацієнтів з тяжкими гастроентерологічними захворюваннями. Розглядаються показання, протипоказання, вибір препаратів для ентерального та парентерального харчування, техніка введення та можливі ускладнення. Особлива увага приділяється алгоритмам нутритивної терапії при мальабсорбції, гострому панкреатиті, кишковій непрохідності та онкологічних захворюваннях.

Тема 72. Синдром надлишкового бактеріального росту (СНБР): діагностика та лікування. Синдром надлишкового бактеріального росту є частою причиною хронічної діареї, здуття живота та мальабсорбції. У темі розглядаються сучасні методи діагностики (дихальні тести, аспіраційна культура), етіологія та патогенез. Аналізуються схеми ерадикаційної терапії, роль пробіотиків та дієтотерапії. Слухачі отримують практичні алгоритми ведення пацієнтів із СНБР у первинній ланці.

Тема 73. Глистні та протозойні інвазії кишечника. Дисбіоз кишечника. Тема присвячена сучасній епідеміології, діагностиці та лікуванню гельмінтозів і протозойних інвазій кишечника. Розглядаються клінічні прояви, лабораторні методи діагностики та схеми антипаразитарної терапії. Особлива увага приділяється проблемі дисбіозу кишечника, його діагностиці та сучасним підходам до корекції мікробіоти.

Тема 74. Особливості перебігу захворювань органів травлення у вагітних. Гастроентерологічна патологія під час вагітності вимагає особливого підходу. Тема охоплює особливості клінічного перебігу, діагностики та лікування ГЕРХ, виразкової хвороби, запальних захворювань кишечника та захворювань печінки у вагітних. Розглядаються безпечні лікарські засоби та алгоритми ведення пацієнток відповідно до рекомендацій ACOG та ESGE.

Тема 75. Особливості гастроентерологічної патології у людей похилого віку (геріатрична гастроентерологія). Геріатрична гастроентерологія має свої особливості через вікові зміни органів травлення та поліморбідність. Тема присвячена діагностиці та лікуванню захворювань ШКТ у пацієнтів старше 65 років з урахуванням ризиків поліпрагмазії, атрофічних процесів і зниження функціональних резервів. Розглядаються особливості онконастороженості та паліативної допомоги в цій віковій групі.

Тема 76. Ураження шлунково-кишкового тракту при системних захворюваннях сполучної тканини. Системні захворювання сполучної тканини часто супроводжуються ураженням органів травлення. Тема розглядає особливості гастроінтестинальних проявів при системному червоному вовчаку, системній склеродермії, ревматоїдному артриті та васкулітах. Аналізуються сучасні методи діагностики та лікування цих уражень.

Тема 77. Ендокринопатії та травна система. Ендокринні захворювання часто проявляються симптомами з боку органів травлення. Тема присвячена гастроінтестинальним проявам цукрового діабету, гіпертиреозу, хвороби Кушинга, гіперпаратиреозу та інших ендокринопатій. Розглядаються механізми ураження, особливості діагностики та лікування в умовах поєднаної патології.

Тема 78. Реабілітація та санаторно-курортне лікування в гастроентерології. Реабілітація є важливим етапом відновлення функції органів травлення після гострих і хронічних захворювань. Тема охоплює сучасні програми реабілітації при виразковій хворобі, хронічному панкреатиті, запальних захворюваннях кишечника та захворюваннях печінки. Розглядаються показання, протипоказання та методики санаторно-курортного лікування.

Тема 79. Іспит з оволодіння практичними навичками. Визначення рівню оволодіння практичними навичками, передбаченими сертифікатною освітньою програмою, атестаційною комісією за результатом виконання слухачами трьох пакетів завдань та / або клінічних кейсів.

Тема 80. Співбесіда зі спеціальності. Визначення рівню теоретичної підготовки слухачів атестаційною комісією за результатами співбесіди за змістом сертифікатної освітньої програми за результатом відповідей слухачів на три контрольних запитання з білетів.

Тема 81. Оголошення рішення атестаційної комісії. Дебрифінг. Завершення циклу.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінювання результатів включає поточний контроль знань та вмінь слухачів у межах тематики освітнього заходу, за допомогою якого проводять оцінку рівню оволодіння теоретичним матеріалом та/або практичними навичками під час навчання, та підсумкову атестацію атестаційною комісією, яка включає іспит з оволодіння практичними навичками та співбесіду зі спеціальності. Оцінювання ґрунтується на:

- ✓ принципах академічної доброчесності;
- ✓ забезпеченні доступності і прозорості критеріїв, правил і процедури оцінювання результатів навчання;
- ✓ забезпеченні дотримання принципів об'єктивного оцінювання та подоланні елементів суб'єктивізму;
- ✓ підвищенні мотивації слухачів до систематичного засвоєння програмного матеріалу та активної роботи впродовж усього періоду навчання, переорієнтації їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, вмінь та навичок;
- ✓ систематизації знань, їх активному засвоєнні, формуванні навичок застосування отриманих знань в умовах власної клінічної практики;
- ✓ забезпеченні відкритості контролю;
- ✓ розвитку творчого мислення та підвищенні ефективності освітньої діяльності науково-педагогічних працівників.

На початку навчання викладач зобов'язаний надати вичерпну інформацію про види оцінювання, терміни та форми їх проведення, шкали оцінювання, які використовуються, та ознайомити аудиторію з переліками контрольних запитань та програмних практичних навичок, прикладами тестових та клінічних завдань тощо.

Шкала оцінювання результатів тестування під час поточного контролю знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу шляхом тестування та/або розв'язання клінічних завдань – **традиційна чотирирівнева** (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно), при чому рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – 95% правильних відповідей та більше;
- ✓ «добре» – 85-94% правильних відповідей;
- ✓ «задовільно» – 75-84% правильних відповідей;
- ✓ «незадовільно» – 74% та менше правильних відповідей.

Вихідний контроль знань та вмінь слухачів в межах тематики заходу (атестація) проводиться у вигляді **іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди зі спеціальності**, під час яких атестаційна комісія оцінює оволодіння слухачами теоретичної та практичної підготовки та готовність слухачів до самостійної клінічної практики за спеціальністю заходу, при цьому використовується **традиційна, чотирирівнева (5 – відмінно, 4 – добре, 3 – задовільно, 2 – незадовільно) шкала оцінювання**, а при оцінці теоретичної підготовки в ході співбесіди зі спеціальності та іспиту з оволодіння практичними навичками рівні мають таке тлумачення:

- ✓ «відмінно» – слухач володіє теоретичним матеріалом у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами: дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує практичні завдання та досконало володіє практичними навичками та вміннями;
- ✓ «добре» – слухач знає зміст теми та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними без додаткових запитань, вирішує всі практичні завдання, демонструє достатній рівень оволодіння практичними навичками та опанування програмних компетентностей, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках;
- ✓ «задовільно» – ставиться слухачу на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння, при цьому слухач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує завдання та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у складних випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно;
- ✓ «незадовільно» – виставляється у випадках, коли знання і вміння слухача не відповідають вимогам оцінки «задовільно».

За результатами іспиту з оволодіння практичними навичками та співбесіди за спеціальності ставить **узагальнена оцінка** за традиційною чотирирівневою шкалою оцінювання, яка затверджується атестаційною комісією та вноситься у відповідну відомість. На підставі узагальненої оцінки **атестаційна комісія приймає рішення** щодо присвоєння / підтвердження звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста чи щодо відмови у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста або спеціаліста за спеціальністю освітнього заходу. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії присвоєне / підтверджене звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, отримують **сертифікат** встановленого зразка. Слухачі, яким рішенням атестаційної комісії відмовлено у присвоєнні / підтвердженні звання лікаря-спеціаліста чи спеціаліста, а також у випадку невиконання умов договору про надання освітніх послуг, відраховується наказом по університету з видачею відповідної **довідки з зазначенням причини відрахування**. Рішення атестаційної комісії може бути оскаржене у встановленому чинним законодавством порядку.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичне забезпечення програми заходу розробляється профільною кафедрою медичного факультету та формує навчально-методичний комплекс, який включає:

- ✓ завірений у встановленому порядку примірник цієї програми;
- ✓ банк тестових завдань та/або клінічних завдань для поточного контролю знань та вмінь слухачів;
- ✓ перелік контрольних запитань для співбесіди зі спеціальності;
- ✓ перелік практичних навичок та / або клінічних завдань для іспиту з оволодіння практичними навичками;
- ✓ навчально-методичні посібники та іншу літературу (у разі наявності);
- ✓ база даних кейсів стимуляційних задач, результатів інструментальних та лабораторних досліджень.

ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для забезпечення належної якості навчального процесу місце проведення заходу БПР має бути обладнане:

- ✓ мультимедійним проектором та екраном;
- ✓ персональним комп'ютером викладача з доступом до мережі Інтернет;
- ✓ WiFi-роутером для забезпечення доступу до мережі Інтернет слухачам;
- ✓ загальним медичним обладнанням та інструментарієм;
- ✓ тренувальними фантомами та спеціальним обладнанням в межах тематики заходу;
- ✓ апарат ультразвукової діагностики експертного класу (Vinno – G80);
- ✓ ультразвуковий стимулятор «SIMBIONIX» (Ізраїль).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Гастроентерологія: національний підручник / За ред. Л. Б. Шептулин, адапт. та наук. ред. українського вид. О. Я. Бабак. – Київ: ВСВ «Медицина», 2022. – 864 с.
2. Клименко О. В., Бабак О. Я. Сучасні підходи до діагностики та лікування неалкогольної жирової хвороби печінки. – *Сучасна гастроентерологія*, 2023; №4: 5–12.
3. Римські критерії IV (Rome IV Diagnostic Criteria for Functional Gastrointestinal Disorders). – *Gastroenterology*, 2016; 150(6): 1257–1261. Офіційний ресурс: <https://theromefoundation.org/rome-iv/>
4. American College of Gastroenterology (ACG) Clinical Guidelines:
 - ACG Clinical Guideline: *Management of Gastroesophageal Reflux Disease*. – *Am J Gastroenterol*, 2022; 117(1): 27–56.
 - ACG Clinical Guideline: *Irritable Bowel Syndrome*. – *Am J Gastroenterol*, 2021; 116(1): 17–44.
5. European Association for the Study of the Liver (EASL):
 - EASL Clinical Practice Guidelines on Nonalcoholic Fatty Liver Disease. – *J Hepatol*, 2021; 75(4): 1021–1049.
 - EASL–ECCO Guidelines for the Management of Inflammatory Bowel Disease. – *J Hepatol*, 2023; 79(3): 456–478.
 - World Gastroenterology Organisation (WGO) Global Guidelines: *Celiac Disease*, 2023.
 - *Microbiome and Gastrointestinal Health*, 2022. Доступ онлайн: <https://www.worldgastroenterology.org/guidelines>
6. Наказ МОЗ України №186 від 17.04.2020 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при гастроєзофагеальній рефлюксній хворобі».

7. UpToDate (Clinical Resource): *Gastroenterology and Hepatology Section* – актуальні рекомендації з діагностики та лікування гастроентерологічних захворювань.
<https://www.uptodate.com>

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
АНОТАЦІЯ.....	10
ОПИС ПРОГРАМИ.....	10
НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН.....	16
ЗМІСТ ПРОГРАМИ.....	20
КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ, МЕТОДИКА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	30
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	31
ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	32
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ.....	32
ЗМІСТ	33